

Co dál s civilním procesem?

eFocus

Celkem přirozeně a logicky vyvolá rekodifikace hmotného práva soukromého otázku, zda stávající civilní proces bude schopen poskytnout efektivní ochranu subjektivním právům a splnit tak svou základní roli v právním řádu. Je mimo veškerou pochybnost, že Občanský zákoník nároky na soudní ochranu práv zvýšil.

Stalo se tak jednak cestou nepřímou. Obecně vzrostly nároky na práci soudce. Především tím, že se rozšířily meze soudcovy diskrece. Příkladem může být třeba přivolen soudu k zásahu do integrity člověka neschopného úsudku (podle § 101 OZ), jehož podmínky jsou nyní zcela na úvaze soudu. /Zákon o zvláštních řízeních soudních pak toto jedno hmotněprávní ustanovení OZ doplňuje opět pouze jedním ustanovením, upravujícím toliko místní příslušnost (§ 65 ZŘS)/. Připomeňme, že jde o řízení nesporné, ovládané tudíž zásadou vyšetřovací a tomu bude odpovídat role soudce v dokazování. Případů rozšířené diskrece soudu najdeme přirozeně nespočet i ve sporné agendě soudů.

Nicméně, Občanský zákoník zakotvil rovněž přímé a výslovné požadavky na podobu soudní ochrany práv. Vyplynají z ustanovení § 12 - 14 Občanského zákoníku. Nejprve OZ petrifikuje tradiční vztah hmotného a procesního práva, když jako primární ochranu práv zakotvuje ochranu soudní. Svépomoc zůstává sice přípustným, leč výjimečným způsobem ochrany práv. OZ ji však zásadně mění odklonem od objektivního posuzování přiměřenosti použitého způsobu ochrany práv k hledisku subjektivnímu (dovolenost použitého způsobu se do budoucna činí podmíněnou tím, jak by se jeho přiměřenost jevila osobě v postavení ohrožené strany). OZ současně (zejména podle německého BGB vzoru) zakotvuje i zvláštní úpravu pro svépomocné zajištění práva.

Předvídatelnost rozhodování soudu anebo právo na dostatečné odůvodnění?

Ustanovení § 13 OZ nyní výslovně zakotvuje další nárok na soudní ochranu práv. Dosud jej několikrát vyslovil Ústavní soud ČR (viz např. nálezy II. ÚS 322/03, I. ÚS 220/04 nebo II. ÚS 2070/07). Ústavní soud ČR v nich opakovaně konstatoval požadavek předvídatelnosti práva, resp. předvídatelnosti postupu orgánů veřejné moci (v souladu se zákonem) jako součást právní jistoty, která patří k základním principům právního státu. Ustanovení § 13 OZ podle důvodové zprávy významně posunuje význam dosavadní rozhodovací praxe při poskytování právní ochrany v každém konkrétním případě. Ačkoli se někdy interpretuje jako právo na stejné rozhodnutí (má-li projednávaný případ stejné podstatné skutkové znaky), mám zato, že jeho interpretace má být jiná: jde o zakotvení práva na dostatečné a přesvědčivé odůvodnění (či ještě přesněji - právo na legitimní očekávání - z lat. legitimus). Takový koncept - označme jej třeba jako oprávněnou důvěru v právo a v právní ochranu - je nepochybně zacílen na právní jistotu. Inspirován byl zcela jistě i zněním § 7 ABGB (který sice zakotvoval pravidla výkladu a aplikace, ale mezi nimi zřetel k podobným případům) a § 12 ABGB (který zakotvoval podobu pramenů práva a připomněl subjektivní meze meritorních rozhodnutí).

Civilní proces a jeho role

Připomeňme, že civilní proces má kromě role poskytování soudní ochrany subjektivním soukromým

právům i velmi významné role další. Jeho prostřednictvím (v řízení nesporném) se prosazuje veřejný zájem v soukromoprávních institutech (osobní stav, péče o nezletilé), ale i v agendách veřejnoprávních. Dále se prostřednictvím civilního procesu realizuje exekuční titul (civilní exekuce), anebo se jím řeší úpadek a s ním spojená mnohost věřitelů (v řízení insolvenčním). Všechny tyto role musí civilní proces bezesbýtku naplnit. Na efektivitu, s jakou se tak děje, má vliv mnoho faktorů. Jsou to záležitosti institucionální, personální i procesní. Je to nepochybně i tolikrát kritizovaný stav naší normotvorby.

Rekodifikace civilního procesu - naléhavá potřeba

Rekodifikace hmotného práva je vždy dobrou příležitostí k revizi a k rekodifikaci civilního procesu. Konstantní nároky na soudní ochranu se u nás konstituovaly posledních cca 200 let (§ 19 ABGB). Náš současný civilní proces je v situaci v jaké byl Josefský soudní řád po přijetí ABGB - změny zavedené ABGB zvládnout zkrátka musel. Najdeme však i opačné příklady historické, když po francouzském Code Civil následoval, v roce 1806, kodex procesní. Je však evidentní, že OSŘ, resp. jeho reziduální část, po nesčetných novelizacích (spolu se ZŘS a EŘ a IZ) volá po koncepčním řešení podoby soudní ochrany práv. Rekodifikace civilního procesu je naléhavým úkolem všech odpovědných osob a institucí. Při ní je třeba zásadně např. zrevidovat okruh soudní pravomoci. Stejně tak ale i postavení soudce. Dosavadní systém výběru soudců je třeba doplnit systémem meritokratickým. Jedině tím lze zajistit plynulé doplňování soudcovského sboru osobami, které odbornou a lidskou kvalitu prokázaly v jiném právnickém povolání. Odehraje se nepochybně spor o základní koncepci civilního procesu: má náš proces být procesem sociálním (to byl koncept Franze Kleina a má u nás tradici) nebo zvítězí liberální koncepce procesu? Ať již to bude jeden nebo druhý koncept, je nezbytné rozhodnout, neboť jen to dá procesu vnitřní logický systém a zřetelnou interpretační osu. Nový nebo rekodifikovaný civilní proces musí být i dostatečně předvídatelný ve vztahu k věcem s cizím prvkem (připomeňme, že v srpnu 2015 vstoupí do účinnosti nové tzv. dědické nařízení, které prolamuje další sféru v oblasti mezinárodního práva soukromého). A tak by bylo možno ve výčtu otázek, které před rekodifikátory leží dlouho pokračovat.

Doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.,
Katedra občanského práva, PF UK Praha

Názor byl publikován v rámci vydání EPRAVO.CZ Digital - únor 2015.

EPRAVO.CZ Digital si můžete stáhnout ZDARMA na App Store a Google Play, a to přímo z Vašeho tabletu či chytrého telefonu. Pokud máte již aplikaci staženou, postačí si stáhnout pouze nové vydání. Využít můžete také webový archiv starších čísel na adrese tablet.epravo.cz.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [LEAGLE.ONE: Triangle Family Office #12: Skrytá slabina úspěchu: zakladatelský paradox v řízení bohatství](#)
- [Prémiový rezidenční komplex Bakers Court přináší na realitní trh komfortní bydlení s 5* službami](#)
- [ESG Simple jako praktická opora pro ESG reporting malých a středních podniků](#)
- [Partner BBH Tomáš Sedláček obdržel prestižní ocenění „Lawyer of the Year“ na IFLR Europe Awards 2026 v Londýně](#)

- [LEAGLE.ONE: Kdo pomůže dětem vybrat správnou cestu, když dnešní profese zítra nemusí existovat?](#)
- [Jindřich Fuka novým advokátem Aegis Law](#)
- [LEAGLE.ONE: Advokacie po nástupu AI: Kdo se přizpůsobí, získá náskok. Kdo ne, může zůstat pozadu](#)
- [Digitální důkazy z webu v soudním řízení: jak doložit, co bylo online zveřejněno?](#)
- [Český Deloitte Legal posiluje: Jiřina Procházková jmenována CE partnerkou](#)
- [V lednu přišel šok. Ze seznamu zmizely tisíce soudních překladatelů](#)
- [LEAGLE.ONE: Triangle Family Office #11: Mezigenerační převod majetku: Největší chyba je neudělat nic](#)